

τητας και το μεταναστευτικό πρόβλημα, προκειμένου να σχηματίσουμε μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη του σύνθετου ιδεολογικού υπόβαθρου στο οποίο εδράζεται η ραγδαία αύξηση της πολιτικής ισχύος της άκρας δεξιάς στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα, το νεο-ναζιστικό κόμμα της Χρυσής Αυγής φαίνεται ότι έχει δρέψει καρπούς όχι μόνο από τη ρατσιστική του ιδεολογία, αλλά και από τη σταθερή αντιπολιτική και αντικοινοβουλευτική του στάση, καθώς αποτελεί τον μοναδικό πολιτικό φορέα που εκφράζει ανοικτά έναν λόγο επιθετικό και υβριστικό απέναντι στους πολιτικούς. Ο πολλαπλασιασμός των ερεισμάτων, συνεπώς, αυτού του απειλητικού για την κοινοβουλευτική δημοκρατία χώρου μπορεί να αποδοθεί, πέρα από την απήχηση της ξενοφοβικής κραυγής «Έξω οι ξένοι» και στην αντιπροσωπευτική δύναμη που έχουν αποκτήσει στην παρούσα συγκυ-

ρία συνθήματα με έντονη ηθικολογική διάσταση, όπως το «Αλήτες, προδότες, πολιτικοί» και «Χρυσή Αυγή, για να ξεβρωμίσει ο τόπος».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Σαντάλ Μουφ, *Επί του πολιτικού*, μτφρ. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Αθήνα 2010, σ. 91· Καρλ Σμιτ, *Πολιτική θεολογία*, μτφρ. Παναγιώτης Κονδύλης, Αθήνα 1994, σ. 104· Καρλ Σμιτ, *Η έννοια του πολιτικού*, μτφρ. Αλίκη Λαβράνου, Αθήνα 2009, σ. 126-127.
- 2 Σύμφωνα με τη διατύπωση του Αλέξανδρου Σβώλου, «η δημοκρατία αποτελεί την πλέον ίσως χαρακτηριστική έκφραση της σχετικότητας, η οποία ενυπάρχει εις την φύσιν των εκ της εμπειρίας μας σχηματιζομένων αξιών»· βλ. Αλέξανδρος Σβώλος, *Το νέον Σύνταγμα και οι βάσεις του πολιτεύματος*, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, σ. 119.

- 3 Ο Σμιτ υποστηρίζει ότι «κάθε κυριαρχία ενεργεί σα να ήταν αλάθητη»· βλ. Σμιτ, *Πολιτική θεολογία*, ό.π., σ. 92.
- 4 Η άποψη αυτή εκτέθηκε στις 8 Απριλίου 2012, στο πλαίσιο συνέντευξης που παραχώρησε η Lagarde στην εκπομπή «60 minutes» του αμερικανικού τηλεοπτικού σταθμού CBS.
- 5 Σμιτ, *Η έννοια του πολιτικού*, ό.π., σ. 61-62· Παναγιώτης Κονδύλης, *Ισχύς και απόφαση*, Αθήνα 2001, σ. 62-63· Γρηγόρης Ανανιάδης, *Ιδέα, απόφαση, πολιτική. Τρία δοκίμια για τον Carl Schmitt*, Αθήνα 2006, σ. 109· Μουφ, *Επί του πολιτικού*, ό.π., σ. 92.
- 6 Carl Schmitt, *Théorie de la Constitution*, Παρίσι 1993, σ. 157 κ. εξ.
- 7 Απόσπασμα από συνέντευξη στην εκπομπή «Ανεμολόγιο» του ραδιοφωνικού σταθμού ΣΚΑΪ (24.2.2012).

Η ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΣΟΥΚΑΛΑ

Η πρόσφατη στοχοποίηση των μεταναστών από τους υπουργούς Προστασίας του Πολίτη και Υγείας ερμηνεύθηκε, κατά κύριο λόγο με συγκυριακούς όρους, ως προεκλογικό τέχνασμα ενός απαξιωμένου κόμματος εξουσίας. Προφανώς, η ερμηνεία αυτή δεν είναι λανθασμένη. Αν όμως μείνουμε στην εμφανή πολιτική λειτουργία αυτής της βεβιασμένης επικοινωνιακής κατασκευής ενός απειλητικού Άλλου, δηλαδή στη μετατόπιση της δημόσιας συζήτησης μακριά από το αδιέξοδο των μνημονιακών οικονομικών μέτρων, υποβαθμίζουμε την πολιτική της διάσταση. Η επικοινωνιακή κατασκευή ενός απειλητικού Άλλου υπαγορεύεται μεν συχνά από συγκυριακές συνθήκες, αλλά αποβλέπει πάντα στην εξυπηρέτηση ευρύτερων πολιτικών αναγκών. Συνεπώς, οι στόχοι της δεν γίνονται αντιληπτοί

παρά μόνον αν συσχετισθεί με την παράλληλη (απο)δαιμονοποίηση άλλων κοινωνικών ομάδων.

Αν θεωρήσουμε ότι το κύριο χαρακτηριστικό της σημερινής πολιτικής συγκυρίας είναι η ριζική αναθεώρηση των καθιερωμένων όρων της συναίνεσης στις μεταπολεμικές αστικές δημοκρατίες, μέσα από τη βίαιη συρρίκνωση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών, διαπιστώνουμε ότι η μεταβίβαση προς μια νέα, μη αμιγώς πολιτική και μη αμιγώς δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης βασίζεται, μεταξύ άλλων, στην επικοινωνιακή ανακατάταξη των «πηγών απειλής» για την καθεστηκυία τάξη.

Μια πρώτη εκδήλωση αυτής της ανακατάταξης είναι η αποδαιμονοποίηση του ένοπλου κινήματος. Αντίθετα από ό,τι συνέβη κατά τη διάρκεια της δίκης των μελών της 17N, οι τωρινές δίκες των μελών δύο ένοπλων οργανώσεων που παραπέμπουν σε διαφορετικές γενιές και

αντιλήψεις αντάρτικου πόλης, μένουν ουσιαστικά ακάλυπτες από τα ΜΜΕ. Παρόλο που η κατασταλτική διάθεση του κρατικού μηχανισμού παραμένει αμείωτη, όπως δηλώνεται από τις εξοντωτικές ποινές που έχουν ήδη απαγγελθεί, η δημοσιογραφική κάλυψη συνοψίζεται σε μια ελλειπτική και κυρίως ασχολίαστη ενημέρωση. Ως, κατά παράδοξο τρόπο, το όλο ζήτημα να μην εντάσσεται πλέον στον πυρήνα της πολιτικής ζωής της χώρας.

Αυτή η γενικευμένη αδιαφορία του δημοσιογραφικού χώρου παύει όμως να είναι παράδοξη, αν ερμηνευθεί ως ένδειξη της έκπτωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος στη μνημονιακή εποχή. Στο βαθμό που το προμνημονιακό καθεστώς νομιμοποιείτο βάσει της ιδεατής του ταύτισης με τον κρατούντα ορισμό της αστικής δημοκρατίας, η ένοπλη αμφισβήτηση της καθεστηκυίας τάξης στιγματιζόταν υπόρρητα ως νοερή ανατροπή και έμπρακτη διακινδύνευση του δημοκρατικού πο-

Η Αναστασία Τσουκαλά διδάσκει εγκληματολογία στο Πανεπιστήμιο Paris 11.

λιτεύματος. Στη μνημονιακή όμως εποχή, το καθεστώς επιδιώκει να νομιμοποιηθεί μέσω της ιδεατής του ικανότητας διαχείρισης του οικονομικού βίου, η οποία νοείται και παρουσιάζεται πλέον ως αυτονομημένη από το μέχρι πρότινος υποστηρικτικό της πολιτικό/δημοκρατικό πλαίσιο. Η ζητούμενη επιβολή της νέας τάξης πραγμάτων προϋποθέτει την απρόσκοπτη ανάπτυξη των νεοφιλελεύθερων λογικών πέρα από όλους τους θεσμικούς περιορισμούς που τίθενται από τους νόμους και το Σύνταγμα. Συνεπώς, οι πολιτικές ελέγχου του δημόσιου χώρου δεν διατυπώνονται στο όνομα της διατήρησης των δημοκρατικών κεκτημένων αλλά στο όνομα της πάταξης μιας ιδιότυπα ορισμένης ανομίας και αταξίας. Ως ανομία και αταξία δεν νοούνται πλέον οι αποκλίσεις από μια δημοκρατικά ευνομούμενη πολιτεία, αλλά δύο εντελώς διαφορετικές, αν και αλληλένδετες, καταστάσεις: η αντίσταση στη μνημονιακή πολιτική, μέσω των διαδηλώσεων, και η απόρροια της μνημονιακής πολιτικής, μέσα από όλα όσα συνθέτουν το εξαθλιωμένο πλαίσιο ζωής ολοένα και περισσότερων ανθρώπων στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Ο απειλητικός Άλλος για το υπό διαμόρφωση καθεστώς της μνημονιακής εποχής δεν είναι επομένως τόσο ο εξωθεσμικός αντάρτης πόλης όσο ο θεσμικά νομιμοποιημένος διαδηλωτής, που αντιστέκεται στη μνημονιακή πολιτική επικαλούμενος τον νόμο και το Σύνταγμα, και ο περιθωριοποιημένος μετανάστης που, προσπαθώντας να επιβιώσει λάθρα σε ένα παραπαίον μεν αλλά ταυτόχρονα ραγδαία μεταβαλλόμενο οικονομικό σύστημα, μπορεί να αναθεί σε κύριο υπαίτιο της διευρυνόμενης εξαθλίωσης.

Η νέα αυτή αντίληψη προωθείται συγκυριακά από την κυβέρνηση και σε μονιμότερη βάση από τη δημοτική αρχή της

Αθήνας, η οποία επικαλούμενη την πασίδηλη ανάγκη αναβάθμισης της πόλης εμφανίζει ως εμπόδια στην επίτευξη του στόχου της τη διττή απειλή του διαδηλωτή/μετανάστη. Και στις δύο περιπτώσεις, και ανεξαρτήτως του είδους του θεσμού που καλλιεργεί την «απειλή», τίθεται σε εφαρμογή οι συνήθεις μηχανισμοί επικοινωνιακής κατασκευής της «απειλής».

Πρώτον, ο απειλητικός Άλλος αποπροσωποποιείται, ούτως ώστε να διαρραγεί η ταύτισή του με την υπόλοιπη κοινωνία για να μην υπάρξει ευρεία αντίδραση στην επικείμενη αυστηρή καταστολή του: η γενική εικόνα του ασκεπούς διαδηλωτή επικαλύπτεται από την επιμέρους εικόνα του κουκουλοφόρου, η ανθρώπινη υπόσταση του μετανάστη απορρίπτεται λόγω της εξομίωσής του με «σκουπίδι». Δεύτερον, ανατρέπεται κάθε λογική ανάλυση των σχετικών ζητημάτων προκειμένου να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη μετακύλιση ευθυνών: παραδείγματος χάρη, ο μαρασμός της αγοράς δεν αποδίδεται στα μνημονιακά μέτρα αλλά στην παρακώλυση της κυκλοφορίας λόγω των συχνών διαδηλώσεων, στα βίαια επεισόδια μεταξύ διαδηλωτών και αστυνομίας, και στο παρεμπόριο: η φθίνουσα πορεία του ξενοδοχειακού τομέα δεν συσχετίζεται με τη χρόνια αδυναμία ανάπτυξης της Αθήνας ως τουριστικού προορισμού αλλά με την «αταξία» των διαδηλώσεων: η υποβάθμιση του κέντρου δεν θεωρείται απόρροια της μόνιμης απουσίας μεταναστευτικής πολιτικής, της ιδιότυπης αδυναμίας πάταξης ορισμένων μορφών εγκληματικότητας και της αποτυχημένης χωροταξικής ανάπτυξης της πόλης, αλλά της μαζικής παρουσίας φτωχών μεταναστών και των υλικών καταστροφών που προκαλούνται από τους διαδηλωτές. Τρίτον, καλλιεργείται συστη-

ματικά ο φόβος του χάους προκειμένου να γίνει αποδεκτή η επιδιωκόμενη αποδέσμευση από το ισχύον νομικό πλαίσιο. Σε ένα ήδη υπονομευμένο βιοτικό επίπεδο, ένα υποβαθμισμένο πλαίσιο ζωής και περιορισμένο πεδίο ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού, η συστηματική διάδοση της εικόνας μιας γενικευμένης αταξίας/ανομίας εντείνει τόσο πολύ την ήδη υπάρχουσα αγωνία που καθιστά νοητή την πάση θυσία επιβολή τάξης. Κατ' αυτή την έννοια, η βασισμένη σε έωλα νομικά επιχειρήματα επιθυμία περιορισμού των διαδηλώσεων είναι αλληλένδετη με την εξίσου νομικά έωλη επιθυμία απομάκρυνσης των μεταναστών από την πόλη. Δεδομένου μάλιστα ότι το νομικό πλαίσιο που προστατεύει τους διαδηλωτές και τους μετανάστες/αιτούντες άσυλο είναι ιδιαίτερα ισχυρό, αφού βασίζεται αντίστοιχα στο Σύνταγμα και σε πολλές διεθνείς Συμβάσεις, η καλλιέργεια του φόβου και η συμμετρική υπόσχεση απάλειψης των πηγών αταξίας αποκτούν παροξυστικές διαστάσεις, ούτως ώστε η προβαλλόμενη εικόνα του χάους και της αντιμετώπισής του να ασκήσει καταλυτική παραλυτική επιρροή στα δημοκρατικά και ανθρωπιστικά ανακλαστικά των πολιτών.

Αυτό το οποίο αποσιωπάται, και στις δύο περιπτώσεις, είναι η οικονομική διάσταση της επικοινωνιακής κατασκευής του δίπτυχου απειλητικού Άλλου. Διότι, σε τελευταία ανάλυση, το κύριο ίσως κοινό σημείο του διαδηλωτή και του μετανάστη είναι το ότι εμποδίζουν τη δημιουργία ενός χώρου «τάξης και ασφάλειας» επαρκώς καθησυχαστικού για τους νυν και μελλοντικούς επενδυτές που καλούνται να επέμβουν στο εγγύς μέλλον στη ριζική αναδιαμόρφωση του κέντρου της Αθήνας.